

Authors' contribution/
Wkład autorów:
A. Study design/
Zaplanowanie badań
B. Data collection/
Zebranie danych
C. Statistical analysis/
Analiza statystyczna
D. Data interpretation/
Interpretacja danych/
E. Manuscript preparation/
Przygotowanie tekstu
F. Literature search/
Opracowanie
piśmiennictwa
G. Funds collection/
Pozyskanie funduszy

REVIEW OF THE MONOGRAPH "UNCONDITIONAL BASIC INCOME. A REVOLUTIONARY REFORM OF THE 21ST CENTURY SOCIETY" BY MACIEJ SZLINDER, PWN, WARSAW, 2018, P. 310

RECENZJA MONOGRAFII MACIEJA SZLINDERA „BEZWARUNKOWY DOCHÓD PODSTAWOWY. REWOLUCYJNA REFORMA SPOŁECZEŃSTWA XXI WIEKU”, PWN, WARSZAWA, 2018, S. 310

Włodzimierz Wójcicki¹

¹Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska, Poland
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Polska

Wójcicki, W. (2020). Review of the monograph "Unconditional basic income. A revolutionary reform of the 21st century society" by Maciej Szlinder, PWN, Warsaw, 2018, p. 310/ Recenzja monografii Macieja Szlindera „Bezwarunkowy dochód podstawowy. Rewolucyjna reforma społeczeństwa XXI wieku”, PWN, Warszawa, 2018, s. 310. *Economic and Regional Studies*, 13(3), p. 363-374. <https://doi.org/10.2478/ers-2020-0027>

SCIENTIFIC REVIEW

JEL code: E02, E6, H2

Submitted:
June 2020

Accepted:
July 2020

Tables: 0
Figures: 0
References: 19

ARTYKUŁ RECENZYJNY

Klasyfikacja JEL: E02, E6, H2

Zgłoszony:
czerwiec 2020

Zaakceptowany:
lipiec 2020

Tabele: 0
Rysunki: 0
Literatura: 19

Summary

The economic forum currently sees the postulate of a multi-dimensional analysis of economic issues, as exemplified by behavioural and institutional economics, cliometrics, wikinomics and others – taking into consideration of the achievements of cultural anthropology, sociology, ethics, philosophy, the history of economics, as well as selected exact sciences, such as mathematics and physics. The redistribution economics, the relationship between capital and labour, the issues of the precariat, guaranteed minimum income for each citizen – both conditional and unconditional, which is a new idea for economy and the society – become more and more apparent in the aforementioned areas. The idea stems from the criticism of neoliberalism, and it interferes with the system of values shaped under capitalism, the role of the welfare state, the welfare system from the perspective of institutions and beneficiaries, who would replace their current privileges with inalienable rights. The author recommends unconditional minimum income upon providing a characteristic of a wide scope of postulated solutions, implemented on an experimental scale and applied in the practice of social policy. The monograph, while constituting the author's moderate manifesto, provides a wide – in terms of time, authors and trends in economy – review of the standpoints on the participation in the national income.

Keywords: income, taxes, basic income, minimum wages

Streszczenie

Na forum ekonomicznym realizuje się postulat wieloaspektowego ujmowania zagadnień ekonomicznych, czego przykładem jest ekonomia behawioralna i instytucjonalna, kliometria, wikinomia, inne – uwzględniające dorobek antropologii kultury, socjologii, etyki, filozofii, historii gospodarczej, również wybranych nauk ścisłych jak matematyka i fizyka. Wśród nich coraz bardziej widoczna jest ekonomia redystrybucji, relacji kapitał vs praca, problemy prekariatu, dochodu gwarantowanego dla każdego obywatela – w wersji uwarunkowanej i bezwarunkowej, który jest nowym pomysłem na gospodarkę i społeczeństwo. Pomysł ten wyrasta na gruncie krytyki neoliberalizmu, ingeruje w system wartości ukształtowanych w kapitalizmie, rolę państwa opiekuńczego, system pomocy społecznej od strony instytucji oraz beneficjentów, którzy dotychczasowe przywileje zamieniliby na niezbywalne prawa. Autor rekomenduje dochód podstawowy bezwarunkowy, po uprzednim scharakteryzowaniu szerokiego wachlarza rozwiązań postulowanych, realizowanych w skali eksperymentalnej i stosowanych w praktyce polityki społecznej. Monografia jest w umiarkowanym stopniu manifestem autora, jest przede wszystkim szerokim – w sensie czasu, autorów i nurtów ekonomii – przeglądem poglądów na partycypację w dochodzie narodowym.

Słowa kluczowe: dochody, podatki, dochód podstawowy, płace minimalne

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: dr hab. Włodzimierz Wójcicki (ORCID 0000-0002-9802-0530), Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Wydział Nauk Ekonomicznych, ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, Poland; phone: +48 83 344-99-05; e-mail: wl.wojcicki@gmail.com.

Journal indexed in/ Czasopismo indeksowane w: AgEcon Search; AGRO; Arianta; Baidu Scholar; BazEkon; Cabell's Whitelist; CNKI Scholar; CNPIEC – cnpLINKer; EBSCO Discovery Service; EBSCO-CEEAS; EuroPub; Google Scholar; Index Copernicus ICV 2017-2019: 100,00; J-Gate; KESLI-NDSL; MyScienceWork; Naver Academic; Naviga (Softweco); POL-index; Polish Ministry of Science and Higher Education 2015-2018: 9 points; Primo Central; QOAM; ReadCube; Semantic Scholar; Summon (ProQuest); TDNet; WanFang Data; WorldCat. **Copyright:** © Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska, Włodzimierz Wójcicki. All articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

In its early days, economic science was built around the processes of exchange on the foundations of the market mechanism and social division of labour. These concepts are extended by the theory of comparative costs and international trade. Not long after, *homo oeconomicus* emerged, who makes various choices regarding production and consumption, in both individual and collective terms. Later, the market producer and consumer came to be accompanied by state interventionism. A rising complexity is characterised by the emergence of aporias, seemingly insurmountable difficulties in logical reasoning, which offer contradictory solutions. Typical examples of aporias are paradoxes, and their list has been recently expanded with the Deaton paradox (Wójcicki, 2017, p. 28) and the paradox of determinism¹. In its search for solutions, economics explores new fields, such as institutional and behavioural economics and it also makes excursions into cultural anthropology, not to mention ethics, philosophy or sociology; it can be said that we are witnessing T. Sedláček's meta-economics unfolding before our eyes (Wójcicki, 2017, p. 31). This trend, in addition to sustainable growth, includes the issue of national income redistribution and, specifically, the instrument of redistribution that is basic income. The subject of basic (guaranteed) income is quite common in publications and it is worth studying the assumptions of this project, which is discussed in two variants, conditional – not for all citizens, and unconditional – for everyone, which makes it simpler to operate.

The interest in this subject is accompanied by institutional action, which began with the meeting of representatives of various states in 1986 in a Belgian town, where they established the Basic Income European Network. The concept has spread to other continents and currently the organisation has 29 affiliated national networks (16 in Europe, 5 in the Americas, 5 in Asia, 1 in Africa, 2 in Oceania and 1 state network in Canada and 1 continental in Europe), including the Basic Income Network Poland (Szlinger, 2018, p. 58-59).

The need for a basic income is juxtaposed with the inequalities generated by the push for economic growth. Essentially, moderate inequalities drive growth, while large ones inhibit it and are noticeable in many levels. Firstly, as the result of the global dominance of capital over labour. Secondly, due to managerial preferences in corporations. Thirdly, inequalities come from the way political power is distributed. Some have dynastic causes, which is clearly visible in the financial sector. Lastly, the role of high technology and individual talent should also be mentioned. Speaking in simple terms, some people lead a very comfortable life while others are overwhelmed by almost insurmountable hardships, because they could not choose the place and time in which they were born and the circumstances under which they were raised. Society makes efforts

Początki nauki ekonomii zbudowano wokół procesów wymiany na fundamencie mechanizmu rynkowego i społecznego podziału pracy. Rozszerzeniem tych zagadnień jest teoria kosztów komparatywnych i handel międzynarodowy. Wkrótce też pojawił się *homo oeconomicus* dokonujący różnorodnych wyborów w produkcji i konsumpcji indywidualnej oraz zbiorowej. Później obok rynkowego wytwórcy i konsumenta wyrósł interwencjonizm państwowy. Narastającą złożoność charakteryzują aporie – z pozoru niemożliwe do przewyciężenia trudności w rozumowaniu logicznym, oferujące sprzeczne rozwiązania, typowymi aporiami są paradoksy, których katalog nie dawno został uzupełniony o paradoks Deatona (Wójcicki, 2017, s. 28) i paradoks determinizmu¹. W poszukiwaniu rozwiązań ekonomia rozwija nowe kierunki jak ekonomia instytucjonalna i behawioralna, sięga też do antropologii kultury, nie mówiąc o etyce, filozofii czy socjologii; w sumie realizuje się sformułowany przez T. Sedláčka postulat metaekonomii (Wójcicki, 2017, s. 31). W tym nurcie obok zrównoważonego wzrostu pojawia się problem redystrybucji dochodu narodowego, a konkretnie instrumentu redystrybucji jakim jest dochód podstawowy. Temat dochodu podstawowego (gwarantowanego) pojawia się dość często w publikacjach i warto zapoznać się z założeniami tego projektu, który jest dyskutowany w dwóch wersjach: jako uwarunkowany, zatem kierowany nie do wszystkich obywateli i jako bezwarunkowy kierowany do wszystkich, łatwiejszy w obsłudze.

Występującemu zainteresowaniu tematem towarzyszą poczynania instytucjonalne, zapoczątkowane spotkaniem przedstawicieli różnych państw w 1986 roku w jednej z miejscowości belgijskich, założono Europejską Sieć Dochodu Podstawowego Basic Income European Network. Pomysł przeniósł się na inne kontynenty i obecnie przy organizacji jest afiliowanych 29 sieci narodowych (16 z Europy, 5 z obu Ameryk, 5 z Azji, 1 z Afryki, 2 z Oceanii oraz 1 sieć stanowa z Kanady i 1 kontynentalna z Europy), wśród nich jest Polska Sieć Dochodu Podstawowego (Szlinger, 2018, s. 58-59).

Potrzeba dochodu podstawowego jest postrzegana na tle nierówności generowanych przez forsowanie wzrostu gospodarczego. Rzecz w tym, że wzrostowi sprzyjają umiarkowane nierówności, zaś duże nierówności hamują wzrost i w tym, że przejawiają się one na wielu poziomach. Przede wszystkim jako skutek globalnej przewagi kapitału nad pracą. Następnie z powodu preferencji menadżerskich w poszczególnych korporacjach. Kolejne różnice tworzy usytuowanie w strukturach władzy politycznej. Jeszcze inne mają podłoże dynastyczne, co wyraźnie widać w sektorze finansowym. Wreszcie trzeba wspomnieć o roli wysokich technologii oraz indywidualnych talentów. W pewnym uproszczeniu – część ludzi żyje bardzo wygodnie, a inna część zmagają się z trudnościami prawie niemożliwymi do pokonania,

¹ People's mentality dominates over their economic skills. For example, our lives are getting longer, the birth rate is too low, the worker-to-beneficiary ratio for social insurance is decreasing, and the replacement rate is dwindling, but people still choose to retire early.

¹ Mentalność ludzi góruje nad ich zmysłem ekonomicznym, na przykład żyjemy coraz dłużej, dzietność jest zbyt mała, maleje stosunek płacących składki do pobierających świadczenia, kurczy się stopa zastąpienia, ale ludzie wolą wcześniej przejść na emeryturę.

to ensure that every person has a good life. This might involve assistance in specific circumstances, in the form of allowances to overcome temporary difficulties, or long-term help, which supports building permanent living conditions that are as convenient as possible; what is meant in the latter case is basic income provided by the state, i.e. to the extent of that state's capabilities. M. Szlinder (2018, p. 28-53) enumerates examples of initial concepts aimed at providing basic income, which were not equal to basic income in the contemporary understanding of the phrase (which is today understood as income which provides for the basic means of existence):

- a) **capital income** – one-off, can be lost, the consequences are on the beneficiary – as in the case of granting shares in privatised state-owned enterprises, which were connected with Lech Wałęsa's slogan from the 1990 presidential campaign "100 million for all" (Woś, 2018),
- b) **participation income** – not for everyone, creates more problems than it solves; a form of bonus to employees, i.e. managerial staff, for their merit to the enterprise,
- c) **negative income tax** – for example, a family in Israel at the tax rate of 25% and the income threshold of USD 100 thousand, with an income of 80,000 would be given USD 5,000 by the state (25% of the difference between 100,000 and 80,000). If their income were zero, they would receive USD 25,000, and if it were 100,000, they would neither receive help nor pay taxes. The programme covered 16 thousand people in areas with the highest unemployment rate, and directly prior to its introduction the employment rate soared by 50%. Still, thanks to training programmes, 17% long-term unemployed in this group found jobs after 15 months while in the second studied group, which contained people taking traditional benefits, only 7%. The programme was created by specialists from the central bank, and its initial concept was presented by Milton Friedman. The experiment started in the US by President Lyndon B. Johnson was found to have poor effects after 10 years, as officials made all decisions for beneficiaries, who were mainly African American, which destroyed their initiative (Pompowski, 2010); negative income tax is a form of social assistance,
- d) **guaranteed minimum income** – available only for the poor; it is present in the United Kingdom, Sweden, Finland, Denmark, Austria, Ireland, Germany, and the Netherlands. The guarantee covers the resulting income amount of an individual and not the amount of benefit; a large proportion of beneficiaries work, but earn wages below the income criterion; this form of assistance legitimises expenditures in the public eye, but also stigmatises the people who take advantage of it and involves a number of traps, contributing to: a) poverty – those who earn more receive less support; b) unemployment – it reduces the motivation to work; c) aversion to savings – when the income criterion is combined

bo nie mogli wybrać miejsca i czasu urodzenia oraz okoliczności dojrzewania. Społeczeństwo czyni starania aby zapewnić wszystkim możliwość godnego życia. Może to być pomoc doraźna, w formie zasiłków pomagających przetrwać przejściowe trudności, albo długofalowa, pomocna w zbudowaniu trwałych, możliwie dogodnych warunków bytowania; w drugim przypadku mówimy o dochodzie podstawowym, zapewnianym przez państwo, a więc na miarę możliwości danego państwa. M. Szlinder (Szlinder 2018, s. 28-53) wymienia przykłady koncepcji mających na celu zapewnienie dochodu początkowego, nie będącego dochodem podstawowym w dzisiejszym rozumieniu (dzisiaj chodzi o dochód zapewniający podstawy egzystencji):

- a) **dochód kapitałowy** – jednorazowy, może być utracony, konsekwencje ponosi beneficjent – jak w przypadku przyznania udziałów w prywatyzowanych przedsiębiorstwach państwowych, które to udziały były skutkiem hasła Lecha Wałęsy z kampanii prezydenckiej w roku 1990 „100 milionów dla każdego” (Woś, 2018),
- b) **dochód partycypacyjny** – nie dla wszystkich, więcej problemów rodzi niż rozwiązuje; to forma premii dla pracowników, na przykład kadry kierowniczej, za różnego rodzaju zasługi dla przedsiębiorstwa,
- c) **negatywny podatek dochodowy** – przykładowo rodzina w Izraelu przy stopie podatkowej 25% i progu dochodowym 100 tys. USD, osiągając dochód 80 tys. dostalaby od państwa 5 tys. USD (25% z różnicy 100 tys. - 80 tys.), gdyby miała dochód zerowy otrzymałaby 25 tys., a przy dochodzie 100 tys. nie miałyby pomocy od państwa ani nie płaciła podatku. Program objął 16 tys. osób w regionach najwyższego bezrobocia, a tuż przed jego wprowadzeniem bezrobocie wzrosło o 50%. Tym niemniej dzięki szkoleniom 17% długotrwale bezrobotnych po 15 miesiącach znalazło pracę, a w drugiej badanej grupie korzystających z tradycyjnych zasiłków tylko 7%. Program opracowali specjaliści z banku centralnego, a pierwotną koncepcję przedstawił Milton Friedman. Eksperyment zapoczątkowany w USA przez prezydenta Lyndona B. Johnsona po 10 latach uzyskała złą ocenę, urzędnicy decydowali o wszystkich decyzjach beneficjentów, głównie Afroamerykanów, co prowadziło do niszczenia ich inicjatywy (Pompowski, 2010), negatywny podatek dochodowy jest formą pomocy socjalnej,
- d) **minimalny dochód gwarantowany** – dostępny jedynie osobom ubogim, funkcjonuje w Wielkiej Brytanii, Szwecji, Finlandii, Danii, Austrii, Irlandii, Niemczech, Holandii, gwarancja obejmuje końcową kwotę dochodu jednostki, a nie wysokość świadczenia; duża część beneficjentów pracuje, ale zarabia poniżej kryterium dochodowego; a forma pomocy legitymizuje wydatki w oczach opinii publicznej, ale i stygmatyzuje osoby korzystające, zawiera niestety pułapki: a) ubóstwa – zarabiając więcej otrzymujesz mniejszą pomoc; b) bezrobocia – osłabia motywację

with the property criterion; d) isolation – having a family becomes financially disadvantageous. In the end, there are many formal issues to overcome in this concept.

We think that this list should also include the income tax threshold and minimum wages. While comparing tax systems in different countries on the basis of a single parameter is incorrect (for example social security premiums can reduce or not affect the taxable income), in mid 2010s the income tax threshold was 0% of the average salary in Hungary and Bulgaria and as much as 76% in Malta and 71% in Cyprus, while in most EU countries about 20-40%, and 6% in Poland (pl.wikipedia.org/wiki/Kwota_wolna_od_podatku; 2020.06.25). As at 2020, the minimum wage in the EU Member States ranges from EUR 312 in Bulgaria to EUR 2142 in Luxembourg; all EU states have a defined minimum wage, but the difference between the amounts is almost sevenfold (tvn24.pl/Biznes/pieniadze/placa/minimalna-w-unii-europejskiej-daneeurostatu-ra1003440-4495545; 2020.04.30). In Poland it stands at EUR 611, but it does not cover all parts of the wages (excluding length-of-service allowance, night allowance, extra hours, travel allowance, jubilee awards, retirement allowance) and does not apply to all employees, as certain groups have separate (autonomous) wage systems, such as teachers, healthcare professionals, uniformed services, judges and prosecutors, and this fact should be taken into account in all comparisons.

In addition to EU-wide rules, it should be borne in mind that the subject of social security is regulated by the standards of the International Labour Organization (ILO), which works closely with the UN. ILO Convention No. 102 requires supporting citizens from various public funds when economic and social factors lead to the loss or significant reduction of their income. This brings us closer to the concept of basic income. In Poland this problem is associated with three categories of poverty; in 2018 for a household comprised of 2 adults and 2 children up to 14 years of age, the monthly threshold for extreme poverty was PLN 1606, for relative poverty – PLN 2187, and for statutory poverty – PLN 2112 – estimates of the Institute of Labour and Social Studies (Next.gazeta.pl/net/7,151003,24944096,zyja-zaniece-600-zlotych-miesiecznie-w-Polsce-wroslo-skrajne-ubostwo.html#opinius; 2019.06.28). It is worth emphasising that ILO conventions become legally binding after ratification by a given country. As a result, the issue of social security transcends the economic relationship between employers and employees and enters the field of human rights and the rights of the family. This is a significant change which helps basic income ideologues to ignore the economic and cultural conditions in formulating their postulates.

According to M. Szlinder, the author of the book and the President of Basic Income Network Poland, the features of Unconditional² Basic Income are as

do podejmowania pracy; c) oszczędności – zniechęca do oszczędzania jeżeli kryterium dochodowe jest łączone z kryterium majątkowym; d) izolacji – nie opłaca się żyć w rodzinie. W końcowym efekcie powstaje dużo formalności do pokonania.

Naszym zdaniem tę listę należy uzupełnić o kwotę wolną od podatku oraz płacę minimalną. Zastrzegając, że porównywanie systemów podatkowych w różnych krajach na podstawie jednego parametru nie jest prawidłowe (na przykład składki na ubezpieczenia społeczne zmniejszają lub nie wpływają na dochód do opodatkowania), to w połowie drugiej dekady XXI wieku kwota wolna od podatku wynosiła od 0% średniej pensji na przykład na Węgrzech i w Bułgarii do 76% na Malcie i 71% na Cyprze, w większości krajów UE około 20%-40%; w Polsce 6% (pl.wikipedia.org/wiki/Kwota_wolna_od_podatku; 2020.06.25). Płaca minimalna w 2020 roku, wynosi w krajach UE od 312 euro w Bułgarii do 2142 euro w Luksemburgu; wszystkie kraje unijne mają ustaloną płacę minimalną, ale rozpiętość wysokości jest prawie siedmiokrotna (tvn24.pl/Biznes/pieniadze/placa-minimalna-w-unii-europejskiej-daneeurostatu-ra1003440-4495545; 2020.04.30). W Polsce wynosi 611 euro, ale po pierwsze nie obejmuje wszystkich składników wynagrodzenia (pomija dodatki za staż pracy, za pracę w godzinach nocnych, w nadgodzinach, diety w podróży służbowej, nagrody jubileuszowe, odprawy emerytalne) a po drugie nie dotyczy wszystkich zatrudnionych bo niektóre grupy mają odrębne (autonomiczne) systemy płacowe, na przykład nauczyciele, pracownicy służby zdrowia, służby mundurowe, sędziowie i prokuratorzy – co też trzeba mieć na uwadze przy porównaniach.

Poza odniesieniami wewnątrz UE trzeba mieć na uwadze, że temat zabezpieczenia społecznego jest regulowany normami Międzynarodowej Organizacji Pracy, współpracującej ściśle z ONZ. Konwencja 102 MOP wymaga wspomaganie obywateli z różnych środków publicznych, kiedy z powodu zagrożeń gospodarczych i społecznych następuje wstrzymanie albo znaczne ograniczenie poziomu ich zarobków. Tu zbliżamy się do idei dochodu podstawowego. W Polsce problem jest łączony z trzema kategoriami ubóstwa; w roku 2018 dla gospodarstwa domowego mieszczącego 2 osoby dorosłe i 2 dzieci do lat 14 miesięczna granica ubóstwa skrajnego wynosiła 1606 zł, ubóstwa relatywnego – 2187 zł i ubóstwa ustawowego – 2112 zł, według szacunków Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. (Next.gazeta.pl/net/7,151003,24944096,zyja-zaniece-600-zlotych-miesiecznie-w-Polsce-wroslo-skrajne-ubostwo.html#opinius; 2019.06.28). Warto podkreślić, że konwencje MOP po ratyfikowaniu przez dany kraj naberają mocy obowiązującego prawa. Tak więc kwestia zabezpieczenia społecznego wychodzi poza relacje ekonomiczne pracodawca vs pracownik, wkraczając w prawa człowieka i jego rodziny. To istotna zmiana, dzięki temu ideolodzy dochodu podstawowego częściowo ignorują uwarunkowania ekonomiczne i kulturowe formułując swoje postulaty.

² Emphasis added, WW.

follows: (quoted below is the translation of a long passage from the book to avoid accusations of taking statements out of context).

1. *unconditionality* – *it does not depend on fulfilling any conditions related to the past, the present or any declarations as to future behaviour (including taking up jobs, attending training programmes etc.);*
2. *lack of criteria* – *involves no income (or property) criterion, and therefore everyone is eligible, not only people who are considered poor;*
3. *universality* – *everyone is eligible, not only a sub-group of the population (e.g. elderly or underage people);*
4. *monetary form* – *paid as money, not in the form of goods or services;*
5. *individual nature* – *individuals, not families, are entitled to it;*
6. *regularity* – *paid in regular intervals;*
7. *public source* – *paid by the state or a supra- or sub-national unit authorised by the state and not by non-governmental organisations or private institutions (this feature results from the assumption that basic income should be a civic right and not an element of charity);*
8. *adequate amount* – *the income is “basic” in the sense that it is sufficient to satisfy the basic biological and social needs of an individual (Szlinger, 2018, p. 26).*

We should consider these features in terms of their potential consequences.

Firstly, depreciation of labour. Benefits are granted for being a resident of a given country alone. No work, volunteering, involvement in community service, or self-improvement efforts are required. We should not forget that the right to work is one of the basic human rights, which were written down under the auspices of UN in:

- the International Covenant on Civil and Political Rights – these rights should be immediately and unconditionally exercised,
- the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – these rights are introduced gradually, according to the capabilities of a given state.

In addition, the Declaration on the Right to Development states that “all human rights and fundamental freedoms are indivisible and interdependent ...” (unic.un.org.pl/prawa-czlowieka-czym-sa-prawa-czlowieka/3129; 2020.06.19). The said covenants are legally binding on the countries that ratified them. The former includes right to life, right to personal freedom and safety, right to fair trial, right to privacy, right to liberty of movement, freedom of association with others and the right of peaceful assembly, the right to participate in public life, freedom of religion and expression, and freedom from torture slavery. The latter includes: right to work, the right of trade unions to function freely, the right to an adequate standard of living (including adequate food, clothing and housing), the right to medical care, the right to education and the right to take part in cultural life.

Według M. Szlingera, autora książki i prezesa Polskiej Sieci Dochodu Podstawowego, charakterystyka Bezwarunkowego² Dochodu Podstawowego zawiera: (przycyżamy dość długi cytat, aby uniknąć ewentualnego zarzutu wydzielenia z kontekstu):

1. *bezwartunkowość* – *nie jest zależny od spełnienia jakichkolwiek warunków dotyczących przeszłego, obecnego lub deklaracji co do przyszłego zachowania (w tym podejmowania pracy najemnej, uczęszczania na szkolenia itd.);*
2. *bezkryterialność* – *nie zawiera kryterium dochodowego (ani majątkowego), tym samym przysługuje wszystkim, a nie osobom uznanym za ubogie;*
3. *powszechność* – *przysługuje wszystkim obywatelom/obywatelkom, a nie jakiejś podgrupie populacji (np. osobom starszym lub nieletnim);*
4. *forma pieniężna* – *wypłacany jest w pieniądzu, a nie w formie dóbr lub usług;*
5. *indywidualny charakter* – *przysługuje jednostkom, a nie rodzinom;*
6. *regularność* – *wypłacany jest regularnych odstępach czasu;*
7. *publiczne źródło* – *wypłacany jest przez państwo lub jednostkę ponad- lub subpaństwową posiadającą prerogatywy państwowe, a nie przez organizacje pozarządowe czy instytucje prywatne (ta cecha wynika z tego, że dochód podstawowy powinien być prawem obywatelskim, a nie elementem działalności charytatywnej);*
8. *wystarczająca wysokość* – *dochód jest „podstawowy” w tym sensie, że pozwala na zaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych i społecznych (Szlinger, 2018, s. 26).*

Przyjrzyjmy się tym cechom przez pryzmat prawdopodobnych skutków.

Po pierwsze deprecjacja pracy. Benefity przysługują za samo bycie rezydentem w danym kraju. Nie jest wymagana praca ani zaangażowanie w wolontariacie czy pracy społecznej ani wysiłek służący własnemu doskonaleniu. Przypomnijmy zatem, że prawo do pracy należy do podstawowych praw człowieka, które pod auspicjami ONZ zapisano w:

- Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych – te prawa podlegają natychmiastowemu i bezwarunkowemu wykonaniu,
- Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych – te zaś są wdrażane stopniowo, w miarę możliwości danego kraju.

Z kolei w Deklaracji Prawa do Rozwoju zapisano: „Wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności są niepodzielne i wzajemnie od siebie zależne...” (unic.un.org.pl/prawa-czlowieka-czym-sa-prawa-czlowieka/3129; 2020.06.19). Pakty są prawnie wiążące dla państw, które je ratyfikowały. Do pierwszego paktu zalicza się: prawo do życia, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do prywatności, prawo do swobodnego przemieszczania się, prawo do zrzeszania się i pokojowego gromadzenia się, prawo do udziału w życiu publicznym, wolność wyznania oraz wyrażania własnych poglądów, wolność od tortur i od niewolnictwa. Do drugiego: prawo do pracy,

² Wyróżnienie nasze, WW.

On a daily basis, the work environment is an important factor in a person's integration with his or her community, and Pope John Paul II wrote in the encyclical *Laborem exercens* that the dignity of a human being depends on work. For hundreds of years, systems of education have been aimed primarily at preparing citizens for work. Industriousness has been considered a virtue. People expect the state to ensure their safety and right to work, and they turn to it for financial support in transitional moments, when they are unemployed. The sum of unemployment rate and inflation rate is referred to by many economists as the misery index.

Secondly, the erosion of family values and ties due to the individual nature of the benefit. In Poland, the minimum levels (extreme, relative, and statutory) are determined for families, not individuals, because social policy is based on the family as the basic social unit. Parents provide for their children and give them pocket money to spend, while UBI will give the child a predetermined amount, undermining family ties and making each family member aware of their self-reliance and significant independence, which can hardly be considered an integrating factor. As a result, every member of the family will have the liberty to say that from now on they will live "on their own means" and every member of the family can be told to live "on their own means"; not "own" because it is actually earned, but because they are "entitled to it", just like everyone else.

Thirdly, equal access to UBI cannot generate the assumed equality, as some will receive benefits for the mere fact of their existence, while others will have to generate them for themselves and others, as the state is not a producer *per se*. UBI will not eliminate inequalities, it cannot even noticeably alleviate them. Every family will receive the same amount of money to support themselves, but this does not mean that everyone's living standards will be the same, as in addition to the unconditional basic income they will, or will not, have their own income.

The author adds that the concept of unconditional basic income should be supplemented by the following aspects, according to which, UBI should be characterised by:

- state-specific nature, and by assumption it should be equal to the poverty threshold defined for a given country, which makes it historically and geographically variable, przykładowo: "Denmark's poorest earn more than Chad's richest" (Wójcicki, 2018, p. 84),
- generally, it cannot be used as collateral, which protects it from attachment by a given individual's creditors; we should add that, on the other hand, it reduces creditworthiness,
- it may improve the bargaining position, especially of the least-earning employees in their pay negotiations with employers; in our opinion it can also be used by employees to further their own interest (I can pay you less, because you will receive basic income in addition to your wages).

This proves that the author is aware of the necessary clash of the concept with reality. In the

prawo wolności przynależne związkom zawodowym, prawo do życia na godnym poziomie (włączając w to wyżywienie, ubranie, zamieszkanie), prawo do opieki medycznej, prawo do edukacji oraz do udziału w życiu kulturalnym.

Na co dzień środowisko pracy jest ważnym czynnikiem integracji człowieka z wspólnotą, z kolei Papież Jan Paweł II w encyklice *Laborem exercens* orzekł: tyle godności człowieka ile jego pracy. Przez stulecia systemy edukacyjne były nastawione głównie na przygotowanie obywatela do pracy. Pracowitość uznano za cnotę. Od państwa ludzie oczekują zapewnienia bezpieczeństwa i prawa do pracy, natomiast finansowej pomocy w stanie przejściowym – w stanie bezrobocia. Sumę stopy bezrobocia i stopy inflacji wielu ekonomistów nazywa wskaźnikiem nieszczęścia.

Po drugie erozja wartości i więzi rodzinnych ze względu na indywidualny charakter. W Polsce minima (skrajne, relatywne, ustawowe) są ustalane dla rodziny, nie dla jednostki, bo polityka społeczna opiera się na rodzinie jako podstawowej komórce społecznej. Rodzice utrzymują dzieci i wyznaczają kieszonkowe do ich dyspozycji, zaś w programie BDP dziecko otrzyma od państwa z góry wyznaczoną kwotę, więzi rodzinne schodzą na dalszy plan, bo każdy członek rodziny ma świadomość samodzielności i znacznej niezależności, co trudno uznać za czynnik integrujący. Tym niemniej każdy członek rodziny będzie mógł uznać, że utrzymuje się „za swoje” i każdemu członkowi można będzie powiedzieć „żyj za swoje”; nie dlatego „swoje”, że zarobione, a dlatego, że „się należy” – tak samo jak innym.

Po trzecie równy dostęp do BDP nie może wygenerować domniemanej równości, bo jedni otrzymają benefity za samo istnienie, zaś inni muszą je wytworzyć dla siebie i dla innych, bowiem państwo jako takie nic nie wytwarza. BDP nie zlikwiduje nierówności, nie może ich nawet zauważalnie złagodzić. Każda rodzina otrzyma tyle samo na swoje utrzymanie, ale to nie oznacza, że każda uzyska taki sam poziom życia, bo obok bezwarunkowego dochodu podstawowego będzie miała do dyspozycji własne dochody.

Autor dodaje, że ideę bezwarunkowego dochodu podstawowego należy uzupełnić o następujące uwagi, w myśl których bezwarunkowy dochód podstawowy cechuje:

- narodowy charakter, z założenia wynosi tyle, co ustalony w danym kraju próg ubóstwa, zatem jest historycznie i geograficznie zmienny, przykładowo: „najbiedniejsi mieszkańcy Danii zarabiają więcej niż najbogatsi mieszkańcy Czadu” (Wójcicki, 2018, s. 84),
- zwykle nie może być wykorzystywany jako zabezpieczenie kredytu, co chroni go przed zajęciem przez wierzycieli danej osoby, dodajmy jednak iż z drugiej strony ogranicza zdolność kredytową,
- może mieć wpływ na wzmocnienie pozycji przetargowej, zwłaszcza mniej zarabiających pracowników, w negocjacjach płacowych z pracodawcami; naszym zdaniem może też być wykorzystywane przez pracodawców w ich wła-

title, he suggests revolutionary changes in society, however, he presents neither the mission nor the main objectives of the project. In our view, a "revolutionary reform of society" is not an operational or even tactical activity, but a strategic undertaking. According to the Encyclopedia of Management, a strategy, by definition, expresses long-term goals and presents the allocation of resources (A.D. Chandler), defines the advantages connected with the expectations and challenges of the environment (W.F. Gluck), refers to the planned results in connection with the mission and objectives (R.W. Wright, Ch. Pringle, M. Kroll), focuses on: its own scope, distribution of resources, distinctive competency, synergy (R.W. Griffin), is a programme of setting and achieving objectives in the interaction with the environment (J. Stoner, R. Freeman, D. Gilbert), (mfiles.pl/pl/index.php/Strategia; 2020.06.20). The potential idea of universal bliss is not compatible with the book's subtitle, especially if we take into account the current scale of inequalities.

The book presents an interesting example of a suggested way to put this concept into practice. It refers to the ADRT model - an acronym made of its authors' surnames (Szlinder, 2018, p. 134-135) concerning Unconditional Basic Income in Spain, assuming a reform: a) neutral for the budget, b) reducing income inequalities, c) increasing the net income of almost a half of the population, d) keeping low tax rates. In addition a) UBI should be at least equal to the poverty threshold, b) UBI should not be taxable, c) UBI should replace all lower benefits, d) wherever UBI is lower it can be increased to the previous amount of benefit, e) the previous public expenditure on healthcare, education etc. will not be reduced. The resulting amount is EUR 625 per month. It would replace all other benefits (see c, d), including unemployment and retirement benefits. The description shows, however, that this model is not entirely *unconditional*. Especially if we consider the practical, rather than theoretical, assumptions.

Life, particularly in the times of the pandemic, tends to verify theories. The Spanish Government is introducing basic income for the neediest. It will be paid for a year, in the amount of EUR 462 per month, for people between 23 and 65 years of age, who in 2019 earned no more than EUR 5538 (EUR 12 184 for families) or lost the means of living due to this year's pandemic; this refers to people who have no income, and if they have children or other people to support, they receive an additional EUR 139 for each person. The highest amount, EUR 1015, will be provided to unemployed families with children. If somebody has a job and earns EUR 300, they will receive a "compensation" of EUR 162. The programme will cover up to 2.3 million people and will cost the budget EUR 3 billion. Local authorities will be allowed to increase payments and the social insurance fund will not cancel any previous allowances (Biznes.interia.pl/praca/news-hiszpania-wprowadza-dochod-podstawowy,nld,4523930; 2020.06.21). The authorities are considering keeping the programme in the long run as a structural element stimulating the

snym interesie (mogę zapłacić mniej, bo swoją płacę uzupełnisz dochodem gwarantowanym).

Te cechy dowodzą, że Autor jest świadom koniecznego zderzenia projektu z istniejącą rzeczywistością. W tytule sugeruje rewolucyjne przemiany społeczeństwa, jednak nie podaje ani misji ani celów głównych projektu. Naszym zdaniem „rewolucyjna reforma społeczeństwa” to nie działalność operacyjna czy nawet taktyczna, to przedsięwzięcie strategiczne. Według Encyklopedii Zarządzania strategia *ex definitione*: wyraża cele długoterminowe i przedstawia alokację zasobów (A.D. Chandler), określa korzyści w związku z oczekiwaniami i wyzwaniem otoczenia (W.F. Gluck), odnosi się do planowanych wyników w związku z misją i celami (R.W. Wright, Ch. Pringle, M. Kroll), koncentruje się: na własnym zasięgu, dystrybucji zasobów, wyróżniającej kompetencji, synergii (R.W. Griffin), jest programem wytyczania i osiągania celów w interakcji z otoczeniem (J. Stoner, R. Freeman, D. Gilbert) (mfiles.pl/pl/index.php/Strategia; 2020.06.20). Ewentualny postulat powszechnego błogostanu nie przystaje do tematu w podtytule książki, zwłaszcza przy uwzględnieniu skali istniejących nierówności.

W pracy przedstawiono ciekawy przykład proponowanego wdrożenia pomysłu w życie. Chodzi o model ADRT – akronim pokazuje nazwiska autorów (Szlinder, 2018, s.134-135) dotyczący Bezwarunkowego Dochodu Podstawowego w Hiszpanii zakładający reformę: a) neutralną dla budżetu, b) zmniejszającą nierówności dochodowe, c) ponad połowa populacji większy dochód netto, d) stawki podatkowe po reformie nie będą wysokie. Dodatkowo zakłada się: a) BDP co najmniej równy progowi ubóstwa, b) BDP nie będzie opodatkowany, c) BDP ma zastąpić wszystkie świadczenia o niższej wysokości, d) a gdy BDP będzie niższy – ma być uzupełniony do wcześniejszej kwoty świadczenia, e) nie będą zmniejszone dotychczasowe wydatki publiczne na służbę zdrowia, edukację itd. To razem daje kwotę 625 euro miesięcznie. Zastąpiłby wszystkie inne świadczenia (zob. pkt c, d), w tym zasiłki dla bezrobotnych i emerytury. Z opisu wynika jednak, że całkiem *bezwarunkowy* ten model nie jest. Tym bardziej jeśli uwzględnimy założenia praktyczne, nie teoretyczne.

Życie, zwłaszcza w sytuacji pandemii, koryguje pomysły. Rząd Hiszpanii wprowadza dochód podstawowy dla najbardziej potrzebujących, będzie wypłacany przez rok, w wysokości 462 euro miesięcznie, dla osób między 23 a 65 rokiem życia, które w 2019 roku uzyskały dochód nie większy niż 5538 euro (12 184 euro w przypadku rodzin), albo w wyniku pandemii straciły w tym roku środki do życia; odnosi się to do osób, które nie mają żadnych dochodów, a jeżeli mają na utrzymaniu dzieci lub inne osoby, to uzyskają dodatkowo po 139 euro na każdą osobę. Najwyższą kwotę 1015 euro dostaną niepracujące rodziny z dziećmi. Jeżeli ktoś pracuje i zarabia 300 euro, to otrzyma „wyrównanie” w kwocie 162 euro. Program obejmie do 2,3 mln osób, ma kosztować budżet 3 mld euro, lokalne władze mogą zwiększać wypłaty, zaś zakład ubezpieczeń społecznych nie wycofa beneficjentom wcześniej przyznanych zasiłków

consumption level as a factor of growth. Italy adopted such criteria as the value of the place of residence, which must not exceed EUR 30,000 and annual income no higher than EUR 9360 (Goldenmark.com/pl/mysaver/hiszpania-planuje-wprowadzic-dochod-podstawowy; 2020.06.21). This kind of income programme cannot be classified as unconditional.

In Poland, the situation is more complex than in Spain and Italy, so the unconditional nature of basic income would be even more problematic. The book fails to present a mechanism of implementing this project. If it is going to be revolutionary, then this project should probably cover all citizens everywhere in this country. What about the existing instruments? After all, there is a specific system of benefits and social assistance in place. Will certain parts of it remain or will it be absorbed by the new programme? There is a privileged, special pension system and there is a huge *hidden debt* in the already-acquired pension rights. As at 30 December 2015 the value of the acquired rights to retirement and annuity benefits in Poland was PLN 4,959,144 million, which is 275.7% of the GDP (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/GUS-po-raz-pierwszy-pokazal-ukryty-dlug-Polski; 2018.04.20>).

We also have specific forms of ownership. Will they remain unchanged or be amended? After all, in addition to public and private goods we also have *club goods*, as described by S. Owsiak (2017, p. 45), who quotes J.M. Buchanan: "According to some economists the polar division of goods into private and public does not fully reflect reality. There is a huge gap between these two types of goods, and it can be bridged by distinguishing what is known as club goods. In the context of the availability of club goods, their distinctive characteristic is that they are used by more people than private goods and fewer people than public goods." The author illustrates this with the examples of golf, tennis, and swimming clubs. In my view, examples in Poland would be extra health insurance in private healthcare provided to employees of corporations, access to corporate vacation centres, integration events, holiday gifts, allowances, company apartments, cars, phones, computers, payment cards, benefits packages for employees in privatised enterprises, or the supply system of social security. In an economy which transformed from a centrally planned into a market economy, the problem of distribution and redistribution is complex. For example, teachers, healthcare professionals, uniformed services, and employees of public administration have separate remuneration systems and minimum wage arrangements do not apply to them, just like they do not apply to self-employed individuals. In addition, outsourcing leads to a situation in which people at many public institutions are employed on different types of contracts, those regulated by the labour code and those on contracts known as "trash" contracts. It is difficult to imagine that we could ignore this complex network of relationships.

Sceptics, however, usually ask about how we can find money to finance such an expensive programme

(Biznes.interia.pl/praca/news-hiszpania-wprowadza-dochod-podstawowy,nld,4523930; 2020.06.21). Rozważana jest opcja dłuższego zachowania programu jako instrumentu strukturalnego stymulującego poziom konsumpcji jako czynnik wzrostu. We Włoszech jako kryteria przyjęto m.in. wartość mieszkania nie przekraczającą 30 tys. euro oraz dochód roczny nie większy niż 9360 euro (Goldenmark.com/pl/mysaver/hiszpania-planuje-wprowadzic-dochod-podstawowy; 2020.06.21). Tak realizowany dochód nie spełnia kryterium bezwarunkowości.

W Polsce sytuacja jest bardziej złożona niż w Hiszpanii i Włoszech, więc bezwarunkowość dochodu podstawowego jest jeszcze bardziej problematyczna. W pracy nie przedstawiono mechanizmu wdrożenia projektu. Skoro ma być rewolucyjnie, to zapewne projekt powinien objąć wszystkich obywateli na całym obszarze kraju. Co jednak z istniejącymi uwarunkowaniami – jest przecież określony system świadczeń i pomocy społecznej, pozostanie w jakiejś części czy będzie w całości wchłonięty przez nowy program? Jest uprzywilejowany zaopatrzeniowy system emerytalny i jest ogromny *dług ukryty*, czyli już nabyte uprawnienia emerytalne. Według stanu na dzień 30 grudnia 2015 roku wartość nabytych uprawnień emerytalno-rentowych w Polsce wynosiła 4 959 144 mln zł, co stanowiło 275,7% PKB (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/GUS-po-raz-pierwszy-pokazal-ukryty-dlug-Polski; 2018.04.20>).

Mamy też określone formy własności – pozostaną nie zmienione, czy będą korygowane? Oprócz bowiem dóbr publicznych i prywatnych są jeszcze *dobra klubowe*, o których pisze – za J.M. Buchanem – S. Owsiak (2017, s. 45): „Według niektórych ekonomistów krańcowe ujęcie (podział) dóbr na prywatne i publiczne nie odpowiada w pełni rzeczywistości. Między tymi dobrami istnieje głęboka przepaść, którą wypełniają tzw. dobra klubowe. Z punktu widzenia dostępności do dóbr klubowych charakterystyczne jest to, że korzysta z nich więcej osób niż z dobra prywatnego, ale mniej osób niż z dobra publicznego”. Autor ilustruje to przykładem klubu golfowego, tenisowego, pływackiego. Naszym zdaniem w Polsce takim przykładem są dodatkowe ubezpieczenia zdrowotne w prywatnej służbie zdrowia zapewniane pracownikom korporacji, dostęp do zakładowych ośrodków wczasowych, imprezy integracyjne, podarunki świąteczne, deputaty, służbowe mieszkania, samochody, telefony, komputery, firmowe karty płatnicze, pakiety korzyści dla pracowników w prywatyzowanych przedsiębiorstwach, czy system zaopatrzeniowy ubezpieczeń społecznych. W gospodarce transformowanej z gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej problem dystrybucji i redystrybucji jest bardzo złożony, na przykład nauczyciele, pracownicy służby zdrowia, służby mundurowe, pracownicy administracji publicznej mają odrębne systemy wynagradzania i ustalenia w sprawie płacy minimalnej ich nie dotyczą, podobnie jak samozatrudnionych. Z kolei outsourcing sprawia, że w wielu instytucjach publicznych równolegle pracują osoby na różnych umowach, na przewidzianych kodeksem pracy i na umowach nazywanych śmieciowymi. Trudno wy-

as UBI. On the other hand, enthusiasts usually cite the success of the 500+ programme and the thirteenth pension. People also remember the much-derided quote from the Minister of Finance that “*there ain't no money nor will there ever be.*” The money was found and the 500+ programme gained public approval. However, it is different with UBI. The VAT loophole is not so huge anymore, and the warm reception of the programme can be explained by the exceedingly difficult demographic situation in Poland and the hardships faced by families with children. “According to the latest report prepared by experts from the Adam Smith Centre (ASC), the Strategy and International Analysis Department of PKO BP and the Ariadna research panel, the total cost of raising a single child is from PLN 200,000 to 225,000. With the prices in 2019, the cost of maintenance, assuming that a family has two children up to 18 years of age, was PLN 206,000 for one child and 412,000 for two children. A year earlier, according to an ASC report, the latter number had been PLN 390,000, which means that there was a 5.4% increase” (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wychowanie-dziecka-w-Polsce-kosztuje-srednio-200-tys-zl-7679827.html>; 2020.06.023). The calculations were based on data for Q3 2019. There is an actual increase above the inflation rate, as the inflation in 2019, as per NBP's forecasts was to reach 3.2%. The thirteenth pension is also not something that will be spent on expensive tropical vacations, and the money given to the most needy, which are mainly expended on the domestic market, is good for the economy and at the same time it does not turn the current socio-economic landscape on its head.

Thomas Piketty referred to redistribution as the most pressing economic issue. The research material, going back as far as two hundred years, made it possible to discover the fundamental contradiction of capitalism, expressed by the formula $r > g$; the rate of return from private capital is significantly and permanently higher than the rate of increase in income and production (Piketty, 2015a, p.723). “THE ECONOMIST” wrote *the book aims to revolutionise the way people think about the economic history of the past two centuries. It may well manage the feat* (<https://www.economist.com/free-exchange/2014/01/09/capital-in-the-long-run>; 2020.07.03). However, this is not only about economic history. The title is clearly reminiscent of Karl Marx's *Das Kapital* and indeed the author considers Marx (and David Ricardo), “surely the two most influential economists of the nineteenth century” (Piketty, 2015a, p.15). Although in a press interview the author emphasised the twenty-first century, which is in the title, but he already highlighted the issue of inequalities in his previous work, which was not immediately noticed in Poland⁴. In his introduction to *The Economics of Inequality*, he (Piketty, 2015b, p. 7) expresses his scepticism of Friedman's negative income tax as an action to

obrazić zignorowanie tego skomplikowanego układu stosunków i relacji.

Najczęściej jednak sceptycy pytają skąd wziąć pieniądze na sfinansowanie BDP. Entuzjaści z kolei zwykle powołują się na przykład powodzenia programu 500+ i trzynastej emerytury. Owszem, pamiętamy wyszydzone powiedzenie ministra finansów *pieniędzy nie ma i nie będzie*. Znalazły się i program 500+ zyskał społeczną aprobatę. Tego jednak nie da się przełożyć na program BDP. Drastycznej luki w podatku VAT już nie ma, zaś aprobatę tłumaczy bardzo trudna sytuacja demograficzna Polski i bardzo trudna sytuacja rodzin z dziećmi. „Według najnowszego raportu sporządzonego przez ekspertów z Centrum im. Adama Smitha (CAS), Biura Strategii i Analiz Międzynarodowych PKO BP oraz panelu badawczego Ariadna, koszt wychowania jednego dziecka wynosi od 200 do 225 tys. zł. Według cen z 2019 roku koszt utrzymania, przy założeniu, że rodzina ma dwoje dzieci do 18 roku życia, wyniósł 206 tys. zł na jedno dziecko, 412 tys. zł na dwoje. Rok wcześniej, według raportu CAS było to 390 tys. zł, zatem wzrost wyniósł 5,4%” (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wychowanie-dziecka-w-Polsce-kosztuje-srednio-200-tys-zl-7679827.html>; 2020.06.02). Obliczeń dokonano według danych za III kwartał 2019 roku, wzrost jest realny, wyraźnie powyżej stopy inflacji, inflacja według prognoz NBP miała wynieść w 2019 roku 3,2%. Trzynastej emerytury również nikt pod palmami nie wykorzysta, a pieniądze przekazano najbardziej potrzebującym, głównie do wydania na rynku krajowym, co dobrze służy gospodarce, nie naruszając drastycznie istniejących stosunków społeczno-gospodarczych.

Thomas Piketty na czoło problemów ekonomicznych wysunął redystrybucję. Materiał badawczy osadzony w czasie głęboko, na dwieście lat, pozwolił na ustalenie podstawowej sprzeczności kapitalizmu, zapisanej wzorem $r > g$; stopa zwrotu z prywatnego kapitału jest znacząco i trwale wyższa od stopy wzrostu dochodu i produkcji (Piketty, 2015a, s. 723). „THE ECONOMIST” napisał: *Ta książka dokonuje rewolucji w myśleniu o historii gospodarczej dwóch ostatnich stuleci*. (<https://www.economist.com/free-exchange/2014/01/09/capital-in-the-long-run>; 2020.07.03). Ale tu nie chodzi przede wszystkim o historię gospodarczą. Spójrzmy na polskie wydawnictwo tego dzieła i na pewną zbieżność tytułu z tytułem dzieła Karola Marksa, którego autor uznaje obok Davida Ricardo, za *bez wątpienia najbardziej wpływowego ekonomistę XIX wieku* (Piketty, 2015a, s.15). Wprawdzie autor w wywiadzie prasowym akcentował XXI wiek zaznaczony w tytule, ale problem nierówności sygnalizował już w tytule poprzedniej pracy, która nie była w Polsce szybko dostrzeżona³. We wstępie do *Ekonomii nierówności* autor (Piketty, 2015b, s. 7) ze sceptycyzmem wymienia podatek negatywny Milтона Friedmana jako działanie na rzecz poprawy warunków życia osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji, nie wierzy bowiem w jego skuteczność.

³ <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wychowanie-dziecka-w-Polsce-kosztuje-srednio-200-tys-zl-7679827.html>; 2020.06.02.

⁴ The original version of “Capital in the Twenty-First Century” was published in 2013, while “The Economics of Inequality” in 1997, 2008 & 2014.

³ Tu cytujemy edycję polską, oryginał „Kapitału w XXI wieku” wydano w 2013 r., zaś „Ekonomię nierówności” w 1997 r., 2008 r., 2014 r.

support the least well-off, as he does not believe in its effectiveness. Further on, he reminds the readers of the maximin principle, which characterises modern theories of justice, according to which society should maximise the opportunities and increase the minimum level of living conditions offered by the social system (Piketty, 2015b, p. 8). The problem of inequality cannot be solved by merely applying a tax, only a system-wide solution can be more effective, but can this hope be placed on UBI?

In *Capital in the Twenty-First Century*, T. Piketty (p. 37, Polish Edition) points out that, in addition to the forces of divergence driven by capital, there are also the forces of convergence driven by knowledge and experience, or, in other words, human capital. Various studies show that in the capital vs. labour relationship, it is the capital that has the advantage. It is also significant that capital also has labour on its side – the human capital of those who hold capital, which leads to yet another advantage – synergy. Furthermore, capital is accumulated across generations, while labour “takes off” anew in each generation, although with slightly better starting conditions, thanks to advancements in education and medicine. Admittedly, UBI could make it a little bit easier, but will this be real or illusory? According to J.B. Delong et al. (2018, p. 20), Piketty’s views augur a Gilded Age, “where the dominant role in shaping the political and economic life of the country will be played by the wealthy, particularly those who have been wealthy for generations.” This transcends the $r > g$ paradigm and obviously further complicates the issue of inequalities. Still, there are more complications. I cannot recall the exact source, but there is a description of inequality studies in the former Eastern Bloc countries where real socialism reigned, which took into account the residents’ universal access to healthcare, education, vacation and other benefits, which made inequalities lower than the income differences calculated in a standard manner using the Gini coefficient.

In his works, Piketty pointed out the prevalence of capital over labour in the distribution of GDP; it is the profits and not the wages that mostly generate social inequalities. Almost during the same time, Guy Standing coined the word *prekariat*, which does have its connections with the term proletariat. This brought back Marx’s theory of capitalist exploitation – capitalists, by bearing the costs of their workforce, appropriate the fruits of labour, which, unlike capital, can generate value added. We all know how this concept of eliminating capitalist exploitation unfolded. The new programme fails to create opportunities to elevate labour, while veering into leftist tendencies of focusing on redistribution.

Unconditional basic income, due to its universality, resembles a tax, although it is “reversed,” like a reverse mortgage on an apartment. It would be closer to a general subsidy than to an earmarked one, as unconditionality will put the decisions about what to spend it on in the hands of its beneficiaries. It is difficult not to refer to the seventh item – the source will not be public, only the decision, as **the state**

Dalej przypomina zasadę maksyminu, charakteryzującą nowoczesne teorie sprawiedliwości, według których społeczeństwo powinno maksymalizować szanse i podwyższać minimalny poziom warunków życia, oferowany przez system społeczny (Piketty, 2015b, s. 8). Problemu nierówności sam podatek nie rozwiąże, dopiero systemowe rozwiązanie może być skuteczniejsze, czy jednak te nadzieje można pokładać w BDP?

W *Kapitale XXI wieku* T. Piketty (s. 37) zwraca uwagę, że obok sił dywergencji napędzanych kapitałem, działają siły konwergencji, zasilane wiedzą i doświadczeniem, inaczej kapitałem ludzkim. Różne badania wskazują, że w relacjach kapitał vs praca to kapitał ma przewagę. Istotne jest też to, że po stronie kapitału występuje również praca – kapitał ludzki posiadaczy kapitału, a to już naprowadza nas na kolejną przewagę, jaką daje synergia. Poza tym kapitał jest akumulowany przez pokolenia, praca zaś „startuje” w każdym pokoleniu od nowa, oczywiście przy nieco lepszych warunkach startu ze względu na postęp w edukacji i medycynie. Co prawda, BDP mógłby ten start nieco ułatwić, rzeczywiście czy iluzorycznie? Zdaniem J.B. Delonga i in., w poglądach Piketty’ego jest zapowiedź połączanej epoki, „w której znów dominującą rolę w kształtowaniu życia politycznego i gospodarczego kraju odgrywać będą ludzie zamożni, w szczególności bogaci od pokoleń” (Delong, 2018, s. 20). To wykracza poza paradygmat $r > g$ i oczywiście komplikuje problem nierówności. Komplikacji jest więcej. Nie potrafimy teraz przypomnieć źródła, ale spotkaliśmy opis badań nierówności w byłych krajach realnego socjalizmu, w których uwzględniono powszechny dostęp mieszkańców do opieki zdrowotnej, edukacji, wczasów i innych świadczeń, przez co nierówności były mniejsze od różnic dochodów mierzonych standardowo współczynnikiem Giniego.

Piketty w swoich pracach wskazał na przewagę kapitału nad pracą w dystrybucji PKB; to zyski a nie wynagrodzenia są główną przyczyną różnic społecznych. Prawie w tym samym czasie Guy Standing wykreował pojęcie *prekariat*, nie bez związku z terminem proletariat. To przypomniało teorię Marksa o wyzysku kapitalistycznym – kapitaliści ponosząc koszty siły roboczej zawłaszczają efekty pracy, która w odróżnieniu od kapitału ma zdolność generowania nadwyżki zwanej wartością dodatkową. Wiadomo z jakim skutkiem ta idea zlikwidowania kapitalistycznego wyzysku się zmaterializowała. Nowy program nie stwarza szans na zwiększenie rangi pracy, natomiast skłania się ku lewicowym tendencjom skupiania uwagi na redystrybucji.

Bezwarunkowy dochód podstawowy z racji powszechności jest jak podatek, tyle że „na odwrót”, jak odwrócony kredyt hipoteczny na mieszkanie. Byłby jak subwencja ogólna, nie jak dotacja celowa, bo decyzje o jego przeznaczeniu będą należały do kompetencji beneficjenta ze względu na bezwarunkowość. Trudno nie odnieść się do punktu siódmego – publiczne nie będzie źródło, publiczna będzie dyspozycja, jako że **państwo nie płaci podatków, państwo podatki pobiera**. Obok podziału społeczeństwa we-

does not pay taxes, it collects them. In addition to a division of society according to wealth into quantiles or other fragments⁵, the ancient division (in ancient times work was stigmatising, the higher classes did not have to work, and the necessity to work was unwelcome) into those who maintain and those who are maintained, those who receive and those who receive while also paying the taxes will not return. However, we cannot exclude the possibility of forging a new definition of tax obligation in the different situation. This is slightly reminiscent of the slogan known to the older generations, *from each according to his ability, to each according to his needs*, which eventually filled Poland's shop shelves with vinegar, unfortunately almost only vinegar.

It is worth emphasising that such ideas appear under: a) rising economic inequalities – in the years 1977-2007 in the US 10% of the richest took over 3/4 of the growth and the 1% of the richest were responsible for 60% of GDP growth, while “the CEOs of the 365 largest companies in the US received salaries more than 500 times higher than the average salaries of their employees” (Szlinder, 2018, p. 122-124); b) increasing uncertainty as to the functioning of the labour markets – in the period between 1975 and 2012, the share of wages and salaries in the national income dropped to 5% – in 42 countries out of 59 having adequate data; in OECD between 1970 and 1996 a drop of 1% in the share of wages and salaries translated into a 0.7 pp growth in the Gini coefficient (Szlinder, 2018, p. 129-130); c) transformation from a welfare state into a repressive state; in OECD in 1995-2005 the percentage of the unemployed eligible for benefits decreased in: Austria, Belgium, Czech Republic, Denmark, Finland, Poland, Slovakia, the US, Sweden, Hungary, and the UK (Szlinder, 2018, p. 131).

The discussed book presents a broad spectrum of information related to the economic security of citizens. The author cites 376 sources and the index of names has 347 items. It is an important contribution to the discussion, which is not only theoretical, but also has practical aspects. Although the word unconditional in UBI is rather questionable in Poland, the concept of reducing poverty is attractive in itself. With appropriate modifications, the presented project could be used to strengthen the work and family ethos.

dług zamożności na kwantyle lub inne fragmenty⁴, nie powróci przecież ze starożytności (wtedy praca stygmatyzowała, wyższe klasy nie musiały pracować, konieczność pracy była mankamentem) podział na utrzymywanych i utrzymujących, na tych, którzy tylko otrzymują i na tych, którzy otrzymują, ale i równocześnie płacą podatki; chociaż nie można wykluczyć nowego zdefiniowania obowiązku podatkowego w zmienionej sytuacji. Nieco to przypomina znane starszemu pokoleniu hasło *każdemu według jego potrzeb, od każdego według jego możliwości*, którego wdrażanie w końcowym efekcie zapełniło w Polsce półki sklepowe octem, niestety, głównie octem.

Warto podkreślić, że takie pomysły pojawiają się w warunkach: a) wzrostu nierówności ekonomicznych – w latach 1977-2007 w USA 10% najbogatszych przejęło 3/4 wzrostu, a na 1% najbogatszych przypadało 60% wzrostu PKB, przy tym „dyrektorzy generalni 365 największych firm w USA otrzymywali wynagrodzenie ponad 500 razy większe od przeciętnej wynagrodzenia własnych pracowników” (Szlinder, 2018, s. 122-124); b) rosnącej niepewności związanej z funkcjonowaniem rynków pracy – w okresie 1975-2012 udział płac w dochodzie narodowym zmalał o 5% – w 42 krajach spośród 59 posiadających adekwatne dane; w OECD w latach 1970-1996 spadek 1% udziału płac oznaczał wzrost o 0,7 punktu procentowego współczynnika Giniego (Szlinder, 2018, s. 129-130); c) przejścia od państwa opiekuńczego do państwa represyjnego; w OECD w latach 1995-2005 zmniejszył się udział bezrobotnych, którym przysługuje zasiłek w: Austrii, Belgii, Czechach, Danii, Finlandii, Polsce, Słowacji, USA, Szwecji, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii (Szlinder, 2018, s. 131).

Omawiana praca zawiera szerokie spektrum informacji dotyczących problematyki ekonomicznego bezpieczeństwa obywateli. Autor cytuje 376 źródeł, indeks nazwisk mieści 347 pozycji. Stanowi ważny wkład do dyskusji, która poza aspektami teoretycznymi ma też wątki praktyczne. Wprawdzie w Polsce przymiotnik bezwarunkowy jest raczej wątpliwy, to sama idea ograniczenia ubóstwa jest atrakcyjna. Nie jest przecież wykluczone umacnianie etosu pracy i etosu rodziny po odpowiedniej modyfikacji zaprezentowanego projektu.

⁵ The Gini index does not divide society but assigns it an overall assessment of diversity. The breakdown is illustrated by measures of position – quantiles (which include quartiles, deciles, percentiles), which have various configurations, e.g. the Palma ratio comparing the richest 10% and the poorest 40%, omitting the 50% “in the middle,” where it is difficult to change things by policy (Wójcicki, 2018, p. 5); in addition there are spectacular measures showing the “upper 1%” or the “upper 1%” or the “26 richest people in the world, who could fit in one bus, holding the same amount (or even more) of wealth as the poorer half of humanity.” The Pareto principle, which divides populations using the 80/20 rule into the key minority and the non-influential majority (Wójcicki, 2018, p. 18).

⁴ Wskaźnik Giniego nie dzieli społeczeństwa, lecz wystawia społeczeństwu ogólną ocenę zróżnicowania, podział obrazują pozycyjne miary położenia – kwantyle (wśród nich wyróżnia się kwartyle, decyle, percentyle) o różnej konfiguracji, na przykład stopa Palmy porównująca 10% górnych z 40% dolnych z pominięciem „środkowych” 50%, gdzie trudno cokolwiek zmienić przy pomocy polityki (Wójcicki W., 2018, s. 5); poza tym spotyka się spektakularne ujęcia typu „górny 1%” czy „górny 1%” albo „26 najbogatszych na świecie osób, mieszczących się w jednym autobusie, ma tyle (albo i więcej) bogactwa co biedniejsza połowa ludzkości”. Od dawna znana jest zasada Pareto dzieląca populację w proporcji 20:80 na kluczowych nielicznych i błądzących (Wójcicki W., 2018, s. 18).

Literatura:

1. [Biznes.interia.pl/praca/news-hispania-wprowadza-dochod-podstawowy,nld,4523930](https://biznes.interia.pl/praca/news-hispania-wprowadza-dochod-podstawowy,nld,4523930); 2020.06.21.
2. Delong, J.B., Boushey, H., Steinbaum, M. (2018). *Kapitał w XXI wieku, trzy lata później (Capital in the Twenty-First Century, Three Years Later)*, W: Boushey H., Delong J.B., Steinbaum M. (red.), *Piketty i co dalej? Plan dla ekonomii i nierówności (After Piketty: The Agenda for Economics and Inequality)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA. <https://doi.org/10.4159/9780674978195-001>
3. [Goldenmark.com/pl/mysaver/hispania-planuje-wprowadzic-dochod-podstawowy](https://goldenmark.com/pl/mysaver/hispania-planuje-wprowadzic-dochod-podstawowy); 2020.06.21.
4. <https://www.bankier.pl/wiadomosc/GUS-po-raz-pierwszy-pokazal-ukryty-dlug-Polski>; 2018.04.20.
5. <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wychowanie-dziecka-w-Polsce-kosztuje-srednio-200-tys-zl-7679827.html>; 2020.06.02.
6. [Mfiles.pl/pl/index.php/](https://mfiles.pl/pl/index.php/) Strategia; 2020.06.20.
7. [Next.gazeta.pl/net/7,151003,24944096,zyja-za-niecale-600-zlotych-miesiecznie-w-Polsce-wzroslo-skrajne-ubostwo.html#opinionis](https://next.gazeta.pl/net/7,151003,24944096,zyja-za-niecale-600-zlotych-miesiecznie-w-Polsce-wzroslo-skrajne-ubostwo.html#opinionis); 2019.06.28.
8. Owsiak, S. (2017). *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie. (Public finance. The contemporary perspective)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
9. Piketty, T. (2015a). *Kapitał w XXI wieku (Capital in the Twenty-First Century)*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej. <https://doi.org/10.4159/9780674369542>
10. Piketty, T. (2015b). *Ekonomia nierówności (The Economics of Inequality)*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
11. [Pl.wikipedia.org/wiki/Kwota_wolna_od_podatku](https://pl.wikipedia.org/wiki/Kwota_wolna_od_podatku); 2020.06.25.
12. [Pompowski, T. \(2010\). Izrael zwalcza ubóstwo podatkiem negatywnym \(Israel fights poverty with negative tax\), obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/Izrael-podatek-negatywny/](https://pompowski.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/Izrael-podatek-negatywny/); dostęp: 2020.05.06.
13. Szlinder, M. (2018). *Bezwarunkowy dochód podstawowy. Rewolucyjna reforma społeczeństwa XXI wieku (Unconditional Basic Income. A Revolutionary Reform of the 21st Century Society)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
14. [Tvn24.pl/Biznes/pieniadze/placa-minimalna-w-unii-europejskiej-daneEurostatu-ra1003440-4495545](https://tvn24.pl/Biznes/pieniadze/placa-minimalna-w-unii-europejskiej-daneEurostatu-ra1003440-4495545); 2020.04.30.
15. [Unic.un.org/pl/prawa-czlowieka-czym-sa-prawa-czlowieka/3129](https://unic.un.org/pl/prawa-czlowieka-czym-sa-prawa-czlowieka/3129); 2020.06.19.
16. Wójcicki, W. (2017) *O czym mówi i nie mówi ekonomia*. Biała Podlaska: Wydawnictwo PSW JPPII.
17. Wójcicki, W. (2018). *Wielkości i proporcje w ekonomii*. Biała Podlaska: Wydawnictwo PSW JPPII.
18. Woś, R. (2018). *Dziś „100 milionów” Wałęsa już nie brzmi dziwacznie. PiS powinno zacząć mówić o 1000 plus (Today, Wałęsa's 100 million is not so out of place any more, Law and Justice should start talking about 1000 plus)*, wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,161770,23528610,wos-dzis-100-milionow-walesy-juz-nie-brzmi-dziwacznie-pis.html; 2020.05.06.
19. Woś, R. (2019). *Economicus 2019 rozstrzygnięty, Dziennik Gazeta Prawna z dnia 22-24.11.2019 r.*